

En rationell och nationell kvinnodräkt.

För Idun af Märta Jørgensen.

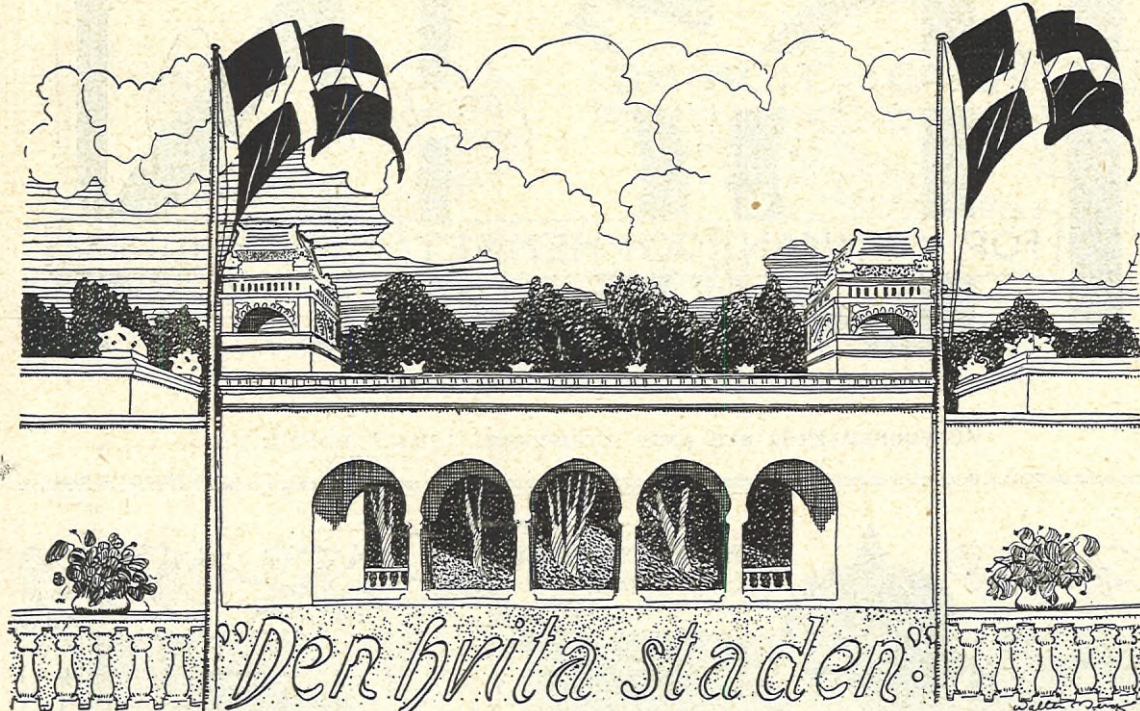
DEN SVÅRA konsten att kläda sig väl ursäktar i viss mån kvinnornas mången gång underliga toalettelegans, framsprungen som den är ur en oafbrutet lefvande sträfvan efter det originella, det nya. Men där öfverdrifterna dyka upp, infinner sig snart reformkravet för att den urspårade smaken må kunna återställas i jämviktsläget. Författarinnan till den artikelserie i ämnet, som börjar införas här nedan, har bildat Svenska Kvinnliga Nationaldräktsföreningen och söker i efterföljande uppsatser klargöra, hur hon tänkt sig en reform af kvinnodräkten på de svenska allmogedräkternas grundval.

I. Allmogedräkten i allmänhet.

MYCKET HAR talats och i synnerhet skrivits om det förkastliga i den öfverdrifna toalettlyx, som utvecklas af våra kvinnor. Bland andra inlägg i frågan minns jag särskildt en liten mycket tankvärd artikel, "Ett gif akt!" af Helmy Rinders, intagen i ett af denna tidnings decemernummer för år 1906. Enquêteur ha ock satts i gång, för att man skulle få klarhet i, hur mycket klädpenningssumman kunde nedbringas, utan att man behöfde pruta af på hvad som menas med att vara "väl klädd", d. v. s. under förutsättning att man fortfarande skulle bygga på den grundval, som lägges af de parisiska demimonderna, då de hjälpa fram den ena modenycken efter den andra.

Att lägga en annan grund för dräktbruket än de utländska moden, t. ex. en svensk, en dylik förmäten tanke har väl fallit få kvinnor in: hur skulle något godt, i det stycket åtminstone, kunna komma från Sverige? Och dock tycks det, som om i denna det nationella uppvaknandets tid det skulle ligga ganska nära till hands att på klädedräktens liksom på så många andra områden ta vara på, hvad Sverige själf har att bjuda. Denna tanke är det, som Svenska Kvinnliga Nationaldräktsföreningen gjort till sin, i det den med de gamla allmogedräkterna till grundval vill frammana ett dräktbruk, som på samma gång det är svenskt äfven erbjuder många ekonomiska och praktiska fördelar.

En återgång till ett så äldrigt och landligt dräktbruk kan ju tyckas mången löjlig, men om man ser den i samband med den förenkling i hem- och sällskapslif, som på sina håll börjar praktiseras och ännu oftare framhålls såsom önskelig, om man vidare ser den mot bakgrunden af den svenskhet i byggnads- och möbelarkitektur, som på senare tider vunnit alltmer förstärkelse och spridning, finner man den ganska naturlig. Glädjande nog är det och vår egen drottning, som visat oss vägen till denna reformering af vår dräkt, i det hon redan som kronprinsessa infört österåkersdräkten på Tullgarn (som bekant är det äfven denna dräkt prinsessan Maria burit på Stenhammar sistförflutna sommar) och nu senast på Öland uppmuntrat bruket af ölandsdräkten. Att det ej var blott sig själf och andra till ögonfägnad, som hon införde bruket af den måleriska nationaldräkten på Tullgarn, kom jag underfund med, då hon en gång, efter det jag under en längre vistelse där blifvit i tillfälle själf bära densamma, frågade mig, om jag ej fann den praktisk. Jag började närmare tänka öfver reformen, och följden var, att jag från Tullgarn hemförde tanken på ett vidare spridande af den fosterländska och praktiska idén och att ofvannämnda förening bildades. Att söka "åstadkomma en frigörelse från de utländska modens tyranniska inflytande på den kvinnliga dräkten" och få de gamla allmogedräkterna (där så fordras i modifierad form) återupptagna till allmänt, dagligt

UR JUNIGRÖNSKANS doftande fång
en stad har i dagen sprungit —
dess hvita palats ha timrats vid sång,
som hyfvel och hammare sjungit.
Dess torn och tinnar glänsa som snö —
en sagostad på en sagans ö,
af tankar och viljor trollad ur gruset
och vacker som lyckan i sommarljuset,
där stolt den speglar i klarögd sjö.

Hvem bor därinne bak hvit kolonnad?
Är det en kung och en konungs stad,
som rymmer små blonda prinsessor?
Är det en helig studiehall,
där tanken strider, än het, än kall,
under lagervirade hjässor?

— Du vandrare, lös din ränselrem
och hälsa med nyväckt sinne
den trägna flit i verkstad och hem,
som hopat skördar därinne!
Den formens adel, som stoffet bidat,
har handen böjt och verktyget snidat
i trä, i lera, i blank metall
vid ångans hvin och forsens svall.

Ett människobo, det är tak och vägg
och hvardagslif och saga,
en gafvel skymd af rönn och hägg,
där sol och skuggor jaga;
en tröskel nött af våra steg,
ett spiselhorn, en odlad teg
och spår af lifvets aga.

Ett människohem, det är offret värdt
af sjudande blod och nerver,
det är lif och död och allt vi ha kärt,
som släkte af släkte ärfver.
Det är möbeln och boken i vacker pärm,
ljusets stake och lampans skärm;
det är väggens bonad, fönstrets gardin,
urnor, skålar, kistor och skrin.

En bild af de svenskes hem och hus
de hvita hallarna gifva.
Däröfver står försommardagen ljus,
och friska brisar med ystert brus
i blågula dukarna rifva.

Så spegla vår sträfvan, du hvita stad,
och blif oss en manande läral
Stig som en hymn, ett strålände kvad
till det svenska arbetets ära!

ERNST HÖGMAN.

PÄRMAR

till Idun 1908
och föregående år

tillhandahållas till följande priser: Kunna erhållas i närmaste bokhand-
Iduns pärmar, röda med guldtryck... 1: 50 del eller direkt från Iduns expedition,
Iduns Romanbibliotek, röda eller gröna 0: 50 om rekvisition och likvid i postansning
Iduns Hjälpreda, röda eller gröna... 0: 50 insändes.

PRINCESSAN MARIA I ÖSTERÅKERSDRÄKT.

bruk och därigenom äfven motarbeta deras nästan uteslutande användning som — jag hade så när sagt — maskeraddräkter, hvartill de äro alldeles för goda, se där den första punkt Nationaldräktsföreningen satt på sitt program. Så småningom har behovet af en för alla de delar af landet, som sakna egen dräkt, antaglig sådan växt fram, och så var man inne på komponerandet af den s. k. allmänna svenska nationaldräkten, för hvilken närmare skall redogöras i ett par följande uppsatser.

Nå, att en reformering af kvinnodräkten är behöflig, det kan man nog få många att gå med på, men hvarför just i ofvan antydda riktning? Hvarför ej hellre föreslå, att den individuella smaken må få rådrum i stället för att underordna sig det må vara utländska eller inhemska maktord på dräktmodets område? Jo, för dem, som ha fantasi och smak nog för att komponera sina dräkter utan några förebilder, vore jag den sista att vilja dekretera några lagar på ifrågasvarande område, men de äro nu jämförelsevis få, och för alla de öfriga är det en stor lättnad att ha modeller att tillgå, och det är till dem, jag vänder mig i dessa rader. Orsaken, hvarför jag gifvet ger företräde åt allmogedräkten som förebild, är ej något utslag af en i våra dagar ganska utbredd vurm för saker i "allmogestil", utan en genom flerårigt pröfvande af reformens bärighet vunnit insikt om dess många goda sidor. För det första är det enligt min åsikt estetiskt omöjligt att med någon annan dräkt kombinera en *tillräckligt* kort kjol (slutande *minst* 10 cm. från marken), då en dylik återigen väl öfverensstämmer med allmogedräkstens öfriga detaljer, och en dylik kjol *måste* genomföras i en *praktisk* och *hygienisk* dräkt. För det andra är den hvita öfverdelen eller skjortan, som hör till snart sagt hvarje svensk nationaldräkt, *bra* mycket mer proper än våra moderna klädningslif, där fodret kommer i omedelbar beröring med hals och armar, ity att denna öfverdel ofta måste bytas om (då ju det hvita riktigt "skriker efter såpa och vatten, när det blir smutsigt", för att citera Elsa Törne). För öfrigt behöfva vi allmogedräkstens starka färger: de ha på vårt sinne en upplifvande inverkan, som i regel alltför mycket underskattas, och "de äro nödvändiga såsom motsättningar till den djupgröna furuskogen och den kallhvita snön", som Carl Larsson säger i "Ett hem". Denne konstnär har för öfrigt praktiskt omsatt denna åsikt genom att i den socken, Sundborn, där han har sitt sommarhem, söka återupplifva bruket af dess bortlagda folkdräkt, och han och hans fru ha därvid själfva modifierat densamma till mera tidsenlighet. En afbildning af denna dräkt återfinnes här bredvid.

För öfrigt är han ej den ende af våra framstående konstnärer, som ägnat denna sak sitt intresse. Namn sådana som Gustaf Ankar-

crona och Anders Zorn skola alltid bli nämnda på tal om, hvad som i vår tid gjorts för att undan glömska och förintelse rädda svensk dräkt och svensk hemslöjd i allmänhet. Och det kan väl ej heller förnekas, att det för fosterlandsvännen, den som inte bara vid högtidliga tillfällen talar vackra ord om sitt land, utan som *verkligen* håller gamla Sverige kärt, ligger något för sinnet värmande i att hålla fast vid ett svenskt dräktbruk, som omöjliggör ett skattande åt den utländska lyxtillförseln.

Det är ju, som förut antydts, klart, att många af dessa gamla bortlagda allmogedräkter vid ett återupptagande i dagligt bruk måste något modifieras för att bli möjliga att bära för oss "kulturänniskor". Så t. ex. vilja vi ha något lättare material än som består i våra gamla folkdräkter, och det är svårt att åstadkomma. Vidare är det naturligt, att hufvudbonaden *inomhus* bortfaller. Äfven andra detaljer kunna i en eller annan dräkt tarfva ändring, men viktigt är, att denna modifiering ej sker godtyckligt och efter hvars och ens hufvud, utan att konstnärliga, pietetsfulla händer få verkställa densamma, så att dräkstens karakter ej lider därpå. För öfrigt är det ju klart, eftersom harmoni är det, som alltid och i allt bör eftersträfvast, att en reformering af vår kvinnodräkt i här antydda riktning ej bör försökas af andra än dem, som finna sig tillrätta i ett enkelt och sundt lefnadssätt. Att den absolut inte vädjar till dem, hvilkas lifsintresse (eller något ditåt) kläderna är, det behöfver ju ej sägas, utan i stället till dem, hvilka äro hjärtligt leda vid den ständiga klädfrågan och som verkligen känna med sig, att de ej behöfva ständig omväxling i sin toalet för att vara tillfreds, och vidare till dem, som reformen skulle erbjuda en välbehöflig ekonomisk lättnad.

Att för öfrigt genomförandet af reformen med afseende på "hvad folk skall säga" är ofantligt mycket lättare nu (och detta i all synnerhet hvad sommardräkten beträffar) än bara för ett tiotal år sedan, är tydligt, då ju faktiskt allmogedräkter under tiden kommit mer och mer i bruk hos icke-allmoge, och om man ock allt fortfarande här och där hugnas med undrande blickar, så sätter man sig naturligtvis däröfver, när man vet, att man verkar för en fosterländsk sak, ty som sådan måste man anse motarbetandet af denna vanvettiga lyx, som alltmer breder ut sig och genomtränger alla samhällslager. Nej, ärade läsarinna, du behöfver ej alls

FLICKA I SUNDBORN-DRÄKT.

blygas öfver, att du har mod bryta med det konventionella, då denna brytning är enligt ditt samvetes kraf; du behöfver ej tro, att du i din svenska dräkt, buret på ett värdigt sätt, gör skäl för benämningen "ett spektakel på gatan", äfven om kortsynta människor skulle slänga ett sådant glåpord till dig. Nej. Och du får ej heller tro, att du med din svenska dräkt stör andakten i Herrens gårdar, om ock du hörde en dylik åsikt förkunnas! Kom ihåg, det är ej *dräkten*, som härvidlag faller utslaget,

utan ditt *uppträdande* för öfrigt, och om dräkten tvingar oss till ett noggrannare aktgifvande på oss själfva, är ju intet annat än godt därmed vunnet!

I ett par följande uppsatser komma den s. k. allmänna svenska nationaldräkstens olika former att beskrivas, och göres början med hvardagsdräkten.

MÄRTA JÖRGENSEN.

Idun och Utställningen.

EMEDAN KONSTINDUSTRIEN och hemmet höra så nära samman som de göra, är det helt naturligt att hemmet gör anspråk på att betrakta sommarens utställning som i eminent grad sin egen. Ty hvad skulle konstindustrien bli utan hemmen och hemmen utan konstindustrien? Men däraf följer lika naturligt, att Idun såsom hemmets tidning i särskild grad önskar följa densamma och ge en så fyllig skildring af den som möjligt. För att ge denna skildring en njutbarare form, än hvad torrt faktiska beskrifningar kunna erbjuda, ha vi tillförsäkrat oss publikationsrätt till de bref, som en ung kvinnlig studerande enligt en nyligen fattad allvarlig föresats kommer att skriva till en vän i sin hemtrakt under sitt mycket samvetsgranna studium af utställningen och de yrken, som där äro representerade, och det blir i hennes

"Ströftåg på utställningen"

våra läsare alltså inbjudas att deltaga för att se den med ett fraicht och oförskräckt lekmanuöga. Som hjälp vid en förberedande orientering tro vi, att den ytterst lyckade fågelperspektiviska bilden af artisten D. Ljungdahl öfver hela utställningsområdet med alla dess detaljer i dagens Idun skall vara af stor nytta. Både den, som tilläfväntys icke ämnar personligen besöka utställningen, och den, som har upptagit ett utställningsbesök bland sina sommarplaner, böra kunna få behållning af att studera densamma.

För de senares räkning vilja vi ännu en gång erinra om, att Idun i den stora utställningshallen har ordnat en liten inbjudande och fridfull vrå, afsedd som hvilo-plats, läs- och skriferum, som står öppen för alla våra vänner.

"Syster Gertrud."

GERTRUD KYLANDER.

tjänstgjorde sedan vid lasarett och i privatvård. Det var under en elevkurs på Epidemijukhuset i Stockholm hon insjuknade i skarlakansfeber, och efter två dagar kom budet om hennes död och syster Gertrud fick föras hem till sitt sommarlof i Vadstena kyrkogård.

Det hvilat alltid ett skimmer kring den som fallit på sin post, "dött närmast fanan". Men då soldaten därtill är så ung och hängifven sitt arbete och så afhållen som syster Gertrud var enligt vittnesbörd af dem, som stodo henne nära i arbetet, då dröjer där, så länge hennes minne bevaras, en gloria kring hennes namn.

Begär alltid

KOCKUMS KOKKÄRL

Granit-omaljerade

Giftrika och syrefasta.
Prisbilliga.

Fås på begäran öfver-
allt i hela världen.

KALMAR ÅNGKVARNS A.-B:s
Hafregryn & Sundhetsmjöl

SVEA

Prisbelönda med högsta utmärkelser.

tillverkade af utsökt råvara på tidsenligaste sätt, äro nutidens förnämsta.

Finnes hos hvarje väl sorterad specerihandlare i riket.